

EEN LEVEN VAN ZWIJGEN

YAZARIN INTIKAMI

**EEN LEVEN
VAN
ZWIJGEN**

VOORWOORD

‘Een Leven van Zwijgen’ is een roman over het leven van de familie waarin de auteur als pleegkind is opgegroeid. Om de privacy van die familie te beschermen, zijn in deze roman fictie en non-fictie niet of nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Namen, tijden, plaatsen en gebeurtenissen zijn zoveel mogelijk onherkenbaar gemaakt.

De gebeurtenissen in deze roman spelen zich vaak af in het katholieke milieu. Vandaar dat bij onbekende termen voetnoten zijn geplaatst.

Eerste druk: 1 juli 2025

Productie: Brave New Books

Uitgeverij: Lectio Qualis

Website: lectioqualis.nl

Email: info@lectioqualis.nl

ISBN 9789465208862

NUR 300, 305 en 344

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook en evenmin in een retrieval system worden opgeslagen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. Hoewel dit boek met zorg is samengesteld, aanvaardt de auteur geen aansprakelijkheid voor schade ontstaan door eventuele fouten en/of onvolkomenheden in dit boek.

INHOUD

DEEL 1 TWEE JONGE MENSEN

De ontsnapping	9
De slee en het meisje	15
De terugkeer	21
De spannende jurk en Suus	27
De sonore stem	33
Het drankprobleem	39

DEEL 2 DE DROOM VOORBIJ

Het oorlogshuwelijk	45
De eerste ruzies	51
Het ontslag	57
De herkansing	63
Paus of kardinaal	69
Het formulier	75

DEEL 3 DE DEPRESSIE VAN KAREL

De hbs en de rector	83
De opname	89
De verdronken hond	95
De kelder van Karel	99
De schreeuw	103
Het keerpunt	109

DEEL 4 EEN NIEUW EVENWICHT

De eigen tafel	115
De verzoening	119
De twee zonen	123
Het lege nest	127
De ziekte van Thomas	131
Het huis op de heuvel	137

DEEL 5 DE VERZWEGEN WAARHEID

De procuratiehouder	145
De ontploffing	149
De brief en de mails	153
Het Nationaal Archief	157
Het dossier	163
De roman	167

NOTEN	170
-------	-----

DEEL 1

TWEE JONGE MENSEN

DE ONTSNAPPING

Goirle, 21 augustus 1929

Het gebouw had een brede gevel met twee rijen gespijldde ramen. De aanblik was droevig, zeker in de grijze regen die al de hele dag de lucht benevelde. Een jongen van veertien liep over de oprijlaan naar de grote gebogen voordeur. Hij had een armoedig koffertje in de hand en alles aan hem was nat.

Aan de gevel naast de deur hing een klok. Zou dat de bel zijn? Hij trok eraan, keek omhoog naar het opschrift boven de deur en kreeg meteen een gulp water in zijn ogen. Toch had hij al gezien wat er stond: *SALVE REGINA MATER MISERICORDIAE*¹.

De jongen knikte, dit was de plek. En ook het beeld in een nis bovenin de gevel, stelde hem gerust. Ze zouden hem verwachten. Immers, in de brief had gestaan dat hij moest komen op de datum die op het treinkaartje stond: 21 augustus 1929.

Het duurde even. Zouden ze hem vergeten zijn? Maar nee, achter de deur kwamen voetstappen dichterbij. Er werd gerommeld aan het slot, de deur zwaaide open. Een man met een kaal hoofd in een zwarte pij keek hem vriendelijk aan.

‘Zo jongeman, kom binnen. De rector² wil u eerst spreken. Dus geef uw koffer maar hier en volg mij.’

Dit was voor de jongen de start van een jarenlang verblijf in een seminarie³. Een zelfgekozen verbanning om te ontsnappen aan het verstikkende en kansloze milieu waarin hij was geboren.

Hij was snel van geest en had een groot gevoel voor humor, maar een daarbij passende opleiding was voor hem onbereikbaar. Thuisblijven had hem onherroepelijk veroordeeld tot de fabriek. Maar nadat hij had gezegd dat hij ‘een roeping’ had, veranderde alles. Immers, een heeroom⁴ in de familie was een eer.

Nu was het dan zover. Hij zou zich hier kunnen ontplooien in overeenstemming met zijn talenten. Hij liep daarom vol verwachting achter de man in de zwarte pij aan.

De man loodste hem via een lange gang en een soort aula naar een hoge deur met houtsnijwerk aan de randen. Midden op de deur zat een koperen klopper, en daarboven hing een bord met het opschrift: **RECTORIS HUIUS SEMINARII**

De man met de zwarte pij zag de jongen kijken: die begreep blijbaar niet wat daar stond. Waarop de man met de pij zei:

‘Daar staat: “Rector van dit seminarie”. En dat is Latijn.’

‘Ja, dat weet ik wel,’ antwoordde de jongen. ‘Maar Latijn kan ik nog niet goed lezen.’

‘Nou, dat zal dan wel snel veranderen,’ zei de man met de pij. ‘Vanaf morgen krijgt u namelijk elke dag Latijnse les. En tijdens de gebedsdiensten zult u alles in het Latijn moeten doen.’

De man met de pij liet de klopper met harde slagen drie keer op de deur vallen. De rector was namelijk nogal hardhorend. Toch werd de deur al snel geopend. Er verscheen opnieuw een man in een zwarte pij, alleen dit keer met een pijp in zijn mond. De man keek boos en zei: ‘Nondedju. Waarom word ik na het avondeten nog gestoord? U weet toch dat ik dat niet apprecieer?’

‘Excuus eerwaarde. Maar deze jongeman belde zojuist aan: kletsnat en hongerig. Dus reden genoeg om hem binnen te halen. Bovendien wist ik dat er een noviet⁵ in aantocht was, en dat ik die voor een gesprek bij u moest brengen.’

Maar de man met de sigaar werd nog bozer, en schreeuwde:

‘Dat moge zo zijn, waarde broeder, maar ik heb nu geen tijd.’ En hij smet de deur vlak voor de neus van de broeder dicht.

De broeder⁶ was niet van slag en pakte de jongen bij de hand.

‘Kom mee jongeman. Ik zal u eerst een rondleiding geven.’

Samen liepen ze opnieuw een lange gang in. Maar deze gang was smal met rechts alleen maar deuren en links een muur. Het was er erg donker, want in de muur zaten geen ramen.

Achter sommige deuren hoorde je vreemde geluiden, maar je kon niet zien wat zich daar afspeelde. In elke deur zat weliswaar een luikje, maar die waren gesloten.

De jongen fronste zijn wenkbrauwen. Was dit een gevangenis? Maar bij één van de laatste deuren stond het luikje open, en was er gezang te horen. De jongen hield in en gluurde naar binnen. De broeder merkte dat niet en liep gewoon verder, tot aan het eind van de gang. Daar keek hij om en zag dat de jongen niet mee was gelopen. Hij schrok zichtbaar en riep:

‘Hé jongeman, kom snel verder. U mag hier eigenlijk niet zijn. Deze gang is voor jongens die de geloften⁷ al hebben afgelegd.’

Nadat de jongen weer was aangesloten, gaf de broeder hem het koffertje terug en zei: ‘Er komt nu een trap, en ik ben slecht ter been. Dus kun je het koffertje nu beter zelf dragen.’

Bovengekomen zwaaide de broeder een deur open die toegang gaf tot een zolder waarop in lange rijen bedden stonden. De jongen deinsde achteruit. Niet vanwege de aanblik van de bedden, die zagen er wel netjes uit, maar vanwege de muffe geur die hem tegemoet kwam. In het dak waren maar een paar raampjes, die bovendien dicht waren omdat het regende.

‘Dit is de slaapzaal, jongeman. En u hebt het bednummer 156. Ga daar maar even kijken en hang uw jas maar in de kast.’

‘Zo... Dan gaan we nu naar de refter⁸.’

De jongen keek vol onbegrip.

‘Ja, dat is de zaal waar we driemaal daags tijdens het aanhoren van de tafellezing gezamenlijk eten,’ lichtte de de broeder toe.

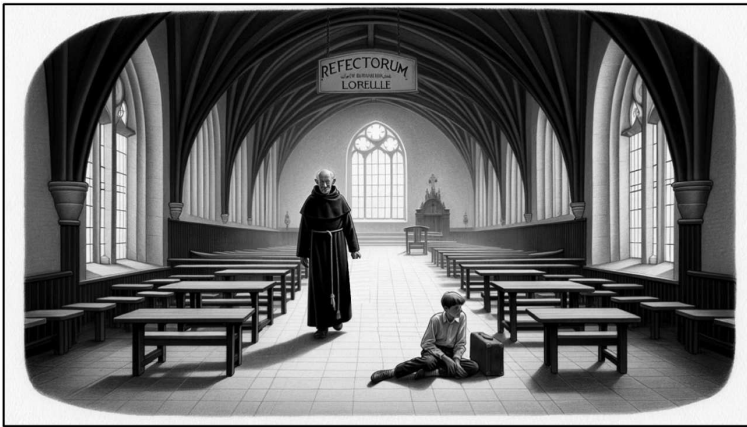
Opnieuw keek de jongen vol onbegrip.

‘Ja jongeman,’ zei de broeder. ‘Een tafellezing is een toespraak over een filosofisch onderwerp, gegeven door één van de priesters. Niet altijd even plezant hoor. Maar daar went u wel aan.’ De jongen wist niet wat hij ervan moest denken. Hij kreeg echter geen tijd om iets te vragen: de broeder snelde verder en stopte voor een deur met het opschrift **REFECTORIUM**.

‘Nou kijk jongeman: we zijn er. Dit is de refter.’ En hij haalde rinkelend een sleutelbos onder zijn pij vandaan, en opende de deur met een grote, gietijzeren sleutel.

De zaal was lang en hoog en – anders dan de slaapzaal – licht en fris. Hier zou de jongen zich op zijn gemak voelen.

Achterin de zaal stonden meterslange tafels, dicht bij elkaar en tegen de muur aangeschoven, terwijl de tafels voorin ruim plaats hadden. Maar het meest opvallende was, dat er geen stoelen bij stonden. De jongen zag dat allemaal wel, maar hij was zó moe dat die verschillen hem niet meer opvielen.

‘Dan gaan we ten slotte naar de kapel⁹,’ zei de broeder. En hij begon weer te draven. Dit keer door een lange, brede gang met gebrandschilderde ramen, waarachter een binnentuin te zien was. De jongen kon de oude broeder nauwelijks bijhouden. De lange tocht van Deventer naar Goirle had zijn tol geëist, en bovendien rammelde de jongen van de honger.

Eenmaal in de kapel aangekomen, stapte de jongen de dichtstbijzijnde kerkbank in, en plofte neer. Het werd zwart voor zijn ogen, ondanks het stille licht van de kapel. De broeder zag de vermoeidheid van de jongen, liet hem met rust en begon de tijd te vullen met het lezen van zijn brevier¹⁰. En toen hij daarmee klaar was, schudde hij de jongen wakker.

‘Kom jongeman. Ik zal u nog wat te eten geven en u dan naar de slaapzaal brengen. Dan kunt u vast gaan slapen.

Op de avond van die eerste dag in Goirle stapte de jongen al om half negen in bednummer 156. Toch kon hij de slaap niet vatten. Het spookte in zijn hoofd.

Hij zag hoe hij thuis afscheid had genomen, en hoe zijn vader hem op de trein naar Goirle had gezet. En hij voelde weer de opluchting die dat teweeg had gebracht. Na al die verstikkende jaren thuis ging de wereld voor hem open: het zou nu beginnen!

Maar de ontvangst hier was hem tegengevallen. Vooral de reactie van de rector had hem verontrust. Is dit nu een geestelijke? Gelukkig was de broeder uit wat ander hout gesneden.

Ook het gebouw had hem benauwd. De eetzaal en de kapel waren mooi, maar deze slaapzaal vond hij verschrikkelijk! Zelfs zijn slaapkamer in Deventer die hij met zijn broer had gedeeld, was vergeleken hiermee een verademing. En ook de donkere, smalle gangen en de merkwaardige geluiden vanachter de deuren gaven hem een beklemmend gevoel.

‘Maar nu wel positief blijven hoor,’ dacht de jongen. ‘Na een paar weken zul je wel aan de situatie zijn gewend.’

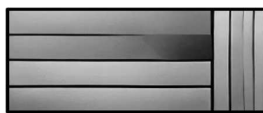
Maar nee hoor. Na een paar weken was de jongen al behoorlijk ontuchtterd. Vooral de ‘toestand’ elke avond in de slaapzaal was hem een gruwel. Ook al omdat de jongens in de bedden naast hem het vaak op hém hadden gemunt.

‘Hé jonkie,’ klonk het dan van rechts. ‘Kom eens uit je bedje, en laat je piemel eens even zien. Of durf je dat soms niet?’

Waarna iedereen in koor scandeerde:

‘Hans van Lienden is een schijterd. Hansje is een zwansje.’

Maar omdat Hans de pestkoppen steeds beter van repliek wist te dienen, hielden die taferelen na verloop van tijd gelukkig op.

DE SLEE EN HET MEISJE

Zwolle, 5 januari 1920

‘Mamma kijk eens, het sneeuwt buiten! Mag ik nu met de slee? Mijn beer zegt dat hij graag op de slee wil. En als ik een touwtje aan de slee vastmaak, kan ik hem mooi vooruit trekken?’

‘Nee, nu nog niet. Het moet eerst ophouden met sneeuwen, zodat ik goed kan zien waar je bent.’

‘Ah... toe nou...’ zei het meisje, naar haar moeder opkijkend. ‘Ik blijf in de straat en ik blijf op de stoep.’

‘Nee, het mag pas als het niet meer sneeuwt.’

Het meisje begon een beetje boos te kijken, en gooide het over een andere boeg. ‘Maar de andere kinderen mogen ook.’

‘Nee, je moet toch nog even wachten,’ hield de moeder vol. Waarop het meisje begon te stampvoeten en zei: ‘Nee, ik wil nú!’

‘Nee, niet nu. En hou op met zeuren. Het mag nu nog niet.’ Maar het jengelen hield niet op, integendeel. Om de vijf minuten begon het opnieuw. Hoe kon het ook anders: het meisje was door haar vader tot in de grond verwend. De jongste dochter was zijn oogappel. Op haar projecteerde hij al zijn verwachtingen. Zij moest eerst een opleiding volgen en later trouwen met een man uit de goeie stand. Maar, dan moest er wel iets aan haar hals gebeuren. Zij was best een mooi meisje, maar haar hoofd stond niet helemaal recht op haar romp. Het hing een beetje naar links, en dat gaf de indruk dat ze een beetje zielig was. Maar volgens haar vader was het tegendeel waar. Zij had als vijfjarig meisje al meer in haar mars dan al haar zussen bij elkaar. En haar broers waren wat dat betreft niet veel beter.

‘Ik wil nú met de slee,’ schreeuwde het meisje, na een tijdje makkend rondgelopen te hebben. ‘Ik wil nu direct naar buiten! En mijn beer wil het ook! En waarom mag dat niet van jou? Van pappa mag het altijd wel! Pappa is tenminste lief!’

‘Ja, dat weet ik nu wel. Maar gelukkig bepaalt je vader niet wat hier de regels zijn.’

De moeder van het meisje was streng. En dat moest ook wel, als tegenwicht voor de rol die vader speelde. Hij gaf het meisje altijd haar zin: stiekem, achter de rug van moeder om. En hij stopte haar ook van alles toe: niet alleen cadeautjes, maar ook vaak geld. En dat bleef niet zonder gevolgen.

Haar zussen werden jaloers. Zij moesten altijd gehoorzamen, terwijl het meisje meestal haar zin kreeg. Van de weeromstuit vierden ze hun ongenoegen heel vaak bot op ‘dat verwende nest’. Het was dus maar gelukkig dat ze meestal buitenshuis waren: ‘In dienst bij een mevrouw’.

De zussen waren allemaal direct vanaf de lagere school dienst-meisje geworden. Zij fietsten elke dag in alle vroegte van de wijk Assendorp naar de Veerallée om daar tot minstens 8 uur ’s avonds bij een mevrouw te wassen, te koken, te boenen en te schrobben. Maar haar vader zei altijd:

‘Nee, mijn meisje is daar niet voor in de wieg gelegd. Mijn meisje moet mooi verder leren.’

Dat ‘verder leren’ gebeurde eerst op de Industrie- en Huishoudschool. Niet bepaald wat vader met ‘verder leren’ had bedoeld, maar moeder had haar standpunt doorgedreven.

‘Ze moet eerst een opleiding volgen waar een meisje in haar leven wat aan heeft.’

Maar vader dacht aan een opleiding met iets meer cachet.

‘Je moet een echt vak leren, en huisvrouw is geen vak.’

Dus volgde na de Industrie- en Huishoudschool een driejarige opleiding ‘costumière en coupeuse’: dat vak was volgens vader deftig genoeg. En het meisje was het met die keuze eens.

Trouwens, die opleiding paste precies bij haar. Zij hield immers van mooie stoffen en garens, van mooie ontwerpen en van allerlei modieuze combinaties. Zij was dan ook altijd in de weer met radeerwiel en patronen, met meetlint en krijt, en met een schaar en met spelden. En tegen het eind van dat proces ratelde de naaimachine aan één draad door totdat het kledingstuk klaar was.

Op 12 augustus 1932 – het meisje was toen 17 jaar – slaagde ze voor haar examens. Zij kon nu aan de slag bij ‘de dames’.

Dat wil zeggen: zij kon nu **officieel** aan de slag. Immers, in de laatste jaren van haar opleiding was ze al meermaals door de dames gevraagd om een jurk of een mantel te maken. Het bericht over haar uitzonderlijke talent had ‘in de betere kringen’ allang de ronde gedaan.

Toch ontbrak er nog wat bij het meisje. Zij voelde zich eenzaam en verlaten: verlaten door haar moeder en haar zussen, maar soms ook wel door haar vader. Het meisje voelde wel aan dat zijn liefde voor haar eigenlijk een vorm van eigenliefde was.

Om haar eenzaamheid te vergeten, ontwikkelde ze in de loop van de jaren een groot gevoel voor ‘romantiek’. Naarmate ze ouder werd, geloofde ze steeds meer in ‘de prins op het witte paard’. Die zou op een dag in haar leven verschijnen, en zij zou met hem trouwen en kinderen krijgen, en ze zou hem dan met meer liefde omringen dan zij van haar moeder had ontvangen. Maar zolang die man er nog niet was, zou ze zingend en dansend door het leven gaan. En inderdaad: dat deed ze ook vaak, en vol overgave.

Maar de jaren verstreken zonder dat ze ‘haar prins’ tegenkwam. Was ze te kieskeurig?

Of deed ze niet genoeg haar best om er leuk uit te zien?

Of wist ze misschien te weinig van economie en politiek?

Immers, de mannen spraken nogal vaak over de werkloosheid en de bijbehorende armoede, en over de bloei van het Nationaal Socialisme, en over het dreigende gevaar uit het Oosten. En daar kon zij niet over meepraten.

Bovendien waren al haar broers en zussen allang getrouwd. Niet allemaal even gelukkig – dat zag ze ook wel – maar toch vond ze het jammer dat zij nog niet eens ‘verkering’ had. Laat staan dat er een huwelijk te verwachten was. Maar op een gegeven moment leek dat toch te veranderen.

Bij een bijeenkomst van ‘De Jonge Werkman’, een vereniging voor katholieke jongens van 16 tot 23 jaar, was het meisje namelijk een aardige jongeman tegengekomen. Helaas durfde de jongen haar niet aan te spreken. Dus had het meisje, bijdehand als ze was, zelf maar het initiatief genomen.

‘Hoe heet je?’ had ze gevraagd. ‘En waar woon je?’

Geschrokken door deze directe vragen, had hij gezegd dat hij ‘Wim’ heette. Maar hij vergat daarbij zijn achternaam en woonplaats te noemen. Nogal bot had ze toen gevraagd: ‘Wim hoe?’ En na enige aarzeling had hij gezegd: ‘Eh... ja... Wim Ooms.’

‘Maar nu heb je nog niet gezegd waar je woont.’

‘O ja... Ik woon op de Ossenmarkt, op nummer 13.’

‘Nummer 13: een ongeluksgetal. Dat is niet erg handig van je.’

Waarop hij had gereageerd met:

‘Nee... Maar ja. Je bepaalt niet zelf waar je geboren wordt.’

En dat antwoord was gelukkig al een stuk handiger.

Plotseling was het meisje bijgedraaid en had ze verteld dat zij Femke Ponten heette en in de Blokstraat woonde. En dat ze coupeuse was en dat ze dat heel erg leuk vond. Kortom, het meisje dacht: ‘Dit is misschien toch wel wat voor mij.’

Het gesprek werd steeds geanimeerder. Femke werd steeds aardiger en Wim kroop steeds meer uit zijn schulp. En toen de band de eerste tonen inzette van een in die tijd favoriete melodie, pakte ze hem bij de hand en sleepte hem naar de dansvloer.

‘Je kunt toch wel dansen hè?’

Wim reageerde niet meer op die vraag, maar begon gewoon en nam direct de leiding. Tot Femkes verbazing bleek hij niet ‘zomaar een danser’ te zijn, maar minstens een ‘fantastische danser’. Ze genoot met volle teugen, en vlijde zich bij een langzaam nummer tegen hem aan. En het zoemde door haar hoofd:

‘Dit is hem, dit is hem, deze jongen moet ik hebben.’

Maar ze kwam niet verder dan te zeggen:

‘Wat dans je fijn, Wim. Hoe kun je dat zo goed?’